

Edo Škulj: *Leksikon orgel in orglarjev*

V založbi župnije Škocjan pri Turjaku je izšla nova knjiga avtorja in urednika Eda Škulja *Leksikon orgel in orglarjev* (Orgle – orglarji – skladatelji – pisci) v zdaj že znani seriji tovrstnih izdaj *Musica sacra slovena praeludium vitae aeternae*. Jezikovni pregled prve izdaje je opravila Marija Škulj, oblikovanje knjige pa

je prispeval Tone Seifert. Grafično pripravo je podpisal Andrej Jakob, ročne risbe Miro Homšak (1986–1992), digitalne risbe pa Brigita Klajnšek. Knjigo je izdala in založila župnija Škocjan pri Turjaku, zanjo pa odgovarja kar avtor in urednik E. Škulj sam. Knjiga je bila natisnjena v Sloveniji v skromni nakladi sto izvodov (po ceni 30 evrov); izdajateljska in založniška kriza se več kot nadaljuje, očitno v tem poslu v še dokaj povečanem obsegu glede na splošno krizo. Avtor sam ob tej izdaji aludira na svoje prejšnje (podobno) delo *Leksikon cerkvenih glasbenikov* (Družina, Ljubljana 2005), ki je obravnavalo tiste posameznike, »ki so se izključno, pretežno ali vsaj delno ukvarjali s cerkveno glasbo, čeprav med enimi in drugimi ni mogoče potegniti jasne ločnice.« (Škulj, 2013, 5).

Kljub temu pa po besedah avtorja tudi ta leksikon hoče biti po eni strani njegovo nadaljevanje, po drugi pa poglobitev vprašanj okrog orgel – »kraljice inštrumentov« –, glasbila, ki ga cerkveni glasbeniki najbolj uporabljajo pri svoji službi. Kot pove podnaslov, tudi ta leksikon poleg orgel in orglarjev obravnava skladatelje in pisce, in sicer skladatelje s skladbami za orgle, pisce pa s spisi o orglah. Leksikon ima štiri dele, ki se zaradi abecedne razporeditve gesel od A do Ž med seboj povezujejo. Ta leksikon je res pravi leksikon ali kar »besedni priročnik, besednjak, slovar«, urejen po tradicionalnem geselskem

principu. Zajema tako rekoč večino celotnega obsega (249 od 400 strani). Po (avtorjevi) uvodni besedi (str. 5–6) sledijo gesla (7–254), ki zadevajo orgle, in so vzeta iz ene od prejšnjih avtorjevih knjig z naslovom *Orglarstvo* (Škulj, 1992). Ta obsega poglavja: *Zgodovina orgel*, *Zgodovina orgel na Slovenskem*, *Opis orgel*, *Slovar orgelskih registrov* in *Glasbeni terminološki slovar* (Škulj, 1983). Prav v zadnjem je izbor glasbenih pojmov, ki bolj ali manj neposredno zadevajo orgle. Posamezne orgle sicer niso predstavljene, razen orgelskih inštrumentov šestih (slovenskih) stolnic, ki se ponašajo z najbogatejšo zgodovino tega glasbila (Celje, Koper, Ljubljana, Maribor, Murska Sobota in Novo mesto). Pač pa je v *Dodatku 1* predstavljenih štirideset najbolj reprezentativnih slovenskih orgel, in sicer s skicami, ki jih je v osemdesetih letih 20. stoletja narisal M. Homšak, pri novejših pa so objavljeni njihovi računalniški načrti.

Nakazano je že bilo, da *Zgodovina orgel na Slovenskem* spada v poglavje *Orglarji*. Tam je opisanih petdeset, v leksikonu pa skoraj dvesto orglarjev. Vsekakor gre za neke vrste nadgradnjo ali skoraj bi lahko zapisali, za zadnjo tovrstno avtorjevo perfekcijo. Kot že rečeno, večina posameznih orgel na Slovenskem tudi tokrat ni obdelana v celoti ali kar vse. Zato pa so našete vse orgle določenega orglarja, in sicer po opusih, izdelane in postavljene tudi v tujini, npr. po Hrvaški. Poleg domačih (slovenskih) orglarjev so predstavljeni tudi tuji orglarji oz. njihove delavnice, ki so postavljale orgle na slovenskem ozemlju (Josef Angster, rodbina Mauracher, družina Mayer, bratje Rieger), kakor tudi italijanske delavnice, ki so postavljale svoje izdelke po primorskih cerkvah (Petar Nakić, Gaetano Callido, Pietro de Corte, Pietro Antonio di Valentino Bossi), do sodobnih (npr. Giacomo Mascioni).

V poglavju *Skladatelji* gre seveda za skladatelje orgelskih del. Prvi pregled z naslovom *Slovenska orgelska literatura* je že leta 1936 sestavil in objavil Stanko Premrl v *Cerkvenem glasbeniku*. V uvodu je zapisal: »V orgelski literaturi Slovenci res da nismo preveč bogati in založeni, a vendar se je – hvala Bogu – tudi tovrstne naše glasbe, zlasti v razdobju približno zadnjih 60 let, nabralo toliko, da je že za malo razstavo. Oglejmo si to razstavo kar v našem listu.« (CG, 1936/59, 42). Vendelin Špendov je dosegel na rimskem papeškem inštitutu za cerkveno glasbo doktorat z disertacijo *Organ music in Slovenia/Orgelska glasba v Sloveniji* (Lemont/Illinois, ZDA, 1973) s podnaslovom »Since/od 1900«. V letih 1978 do 1984 je izšla v okviru *Knjižnice Cerkvenega glasbenika* zbirka *Musica organistica slovenica* v desetih zvezkih. V njej so zbrane skladbe širše razsežnosti pretežno »cerkvenih«

skladateljev. V evropskem letu glasbe (1985) pa je Hubert Bergant v *Novem listu* objavil osem nadaljevanj z naslovom *Slovenska orgelska glasba v XIX. in XX. stoletju*, skupaj pa v zbranih spisih *Ob orglah*. V uvodu mdr. piše: »Naša orgelska glasba je, kljub nekaterim redkim objavam v zadnjem času, od začetkov do 19. stol. slabo raziskana. Raziskovanje arhivov se bo muzikologom s časom nedvomno obrestovalo.« (Bergant, 1985, 124–143). Nato naniza in opiše orgelske skladbe od Kamila Maška do Sama Vremšaka, kateremu je že posvetil poseben članek *Pester orgelski opus S. Vremšaka bogati našo glasbeno zakladnico* ob skladateljevi petdesetletnici. Iz sloga je razvidno, da je vse nanižane skladbe sam tudi izvedel (Bergant, 1980, 95–97). Približno v istem času je Janja Črčinovič Rozman v *Cerkvenem glasbeniku* objavila dve temeljni študiji o orgelskih skladbah, in sicer o Ačkovi *Sonati* za orgle (Črčinovič Rozman, 1984, 106–110) in o Osterčevem prispevku slovenski orgelski glasbi (Črčinovič Rozman, 1986, 50–52). Ne smemo pozabiti na *Edicije Društva slovenskih skladateljev*, ki načelno prinašajo obsežnejše skladbe (simfonije z orglami, koncerti za orgle in orkester).

Poleg orglarjev in skladateljev so v leksikonu posebej obravnavani tudi pisci, ki so opisovali orgle (organografi ali organologi) ali pa so razpravljali o teoretičnih orgelskih vprašanjih. Vključeni so tudi študentje, ki so v svojih diplomskih nalogah opisali orgle v določeni dekaniji. Vanj bi lahko uvrstili tudi orgelske izvajalce, vendar je težko določiti, katere. Podobno je s pedagoško dejavnostjo. Zato so vključeni le profesorji za orgle na Akademiji za glasbo. Nekateri opisi o orglarskih obdobjih ali glasbenih oblikah, ki zadevajo orgle, so neposredno vzeti iz *Glasbenega atlasa* (Michels, 2002), ki sta ga v slovenščino prevedla P. Kuret in E. Škulj. Vključene so tudi nekatere mednarodne organizacije, ki združujejo organiste oz. cerkvene glasbenike, npr. *Internationale Arbeitsgemeinschaft für Orgeldokumentation* (IAOD – Mednarodno združenje za orgelsko dokumentacijo; www.iaod.eu) in *Ars organi Sloveniae* (www.arsorgani.org), obe z bogatima digitalnima podatkovnima zbirkama o orglah. Za abecednim delom leksikona je na prvem mestu literatura o slovenskih orglah in sicer v knjigah (255–256), revijah (256–2569), tujih (269) in preglednih knjigah (269–271). V okviru dodatkov so uporabljene kratice (271–272). Kot *Dodatek 1* (273–353) je predstavljenih štirideset orgel s skico ali računalniškim načrtom; v *Dodatku 2* (354–374) so zbrane orglarske anekdote, v *Dodatku 3* (375–378) pa ohranjeni napisi na orglah. Na koncu leksikona so še povzetek (379–380) ter imensko (381–389), krajevno (389–399) in splošno kazalo (400).